МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ

Методичні рекомендації
до вибіркової навчальної дисципліни

«ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

рівень вищої освіти третій (освітньо-науковий)

галузь знань В Культура, мистецтво та гуманітарні науки

спеціальності В1 Аудіовізуальне мистецтво та медіа виробництво
В2 Дизайн
В4 Образотворче мистецтво та реставрація

освітньо-наукова програма «Аудіовізуальне мистецтво та медіа виробництво»
освітньо-наукова програма «Дизайн»
освітньо-наукова програма «Образотворче мистецтво та реставрація»

ступень вищої освіти: доктор філософії

Харків 2026

Методичні рекомендації до вибіркової навчальної дисципліни **Організація наукової діяльності** для здобувачів вищої освіти 1 курсу третього (освітньо-наукового) рівня зі спеціальності В2 Дизайн ОНП «Аудіовізуальне мистецтво та медіа виробництво», ОНП «Дизайн», ОНП «Образотворче мистецтво та реставрація»

Розробник:
кандидат мист., доцент, професор кафедри ДС, Світлана КРИВУЦ

Рецензенти:
канд. мист. (доктор філософії), доцент, член спілки дизайнерів України, член Національної спілки художників України, проректор з науково-дослідної роботи, ХДАДМ, Владислав КУТАТЕЛАДЗЕ;
доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри МККІ, ХДАДМ, Тетяна ЄРМАКОВА

Методичні рекомендації включають програму курсу «Організація наукової діяльності», плани проведення практичних занять, самостійні індивідуальні завдання, термінологічний словник, перелік рекомендованої літератури.

Мета методичних рекомендацій полягає у формуванні в здобувачів системного уявлення про наукову діяльність, а також розвитку практичних умінь і навичок її планування, організації та реалізації відповідно до сучасних вимог науки й освіти. Подані матеріали спрямовані на поетапне засвоєння методології досліджень, розвиток аналітичного мислення, дотримання принципів академічної доброчесності та ефективне застосування теоретичних знань у практиці.

Методичні рекомендації призначені для аспірантів 1 курсу зі спеціальності В2 Дизайн ОНП «Аудіовізуальне мистецтво та медіа виробництво», ОНП «Дизайн», ОНП «Образотворче мистецтво та реставрація»

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри «Дизайн середовища», ХДАДМ
Протокол № 1 від 27.08.2026 р.

Розглянуто і схвалено на засіданні Методичної ради ХДАДМ
Протокол № ___ від_____2026 р.

ЗМІСТ

	ВСТУП……..	4
ТЕМА 1.	**ВИДИ НАУК. ФУНКЦІЇ ТА ЗНАЧЕННЯ НАУКИ**	4
1.1.	Визначення поняття «наука». Методологія. Варианти структурного розуміння методології	4
1.2.	Аналіз груп наукових знань. Диверсифікація та інтеграція наук	7
1.3.	Фундаментальні і прикладні науки. Основні характеристики	7
	Контролюючі завдання	7
ТЕМА 2.	**ПЛАНУВАННЯ І СТРУКТУРА НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ. ОФОРМЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ.**	8
2.1.	Теоретичні основи дослідження. Об’єкт та предмет дослідження. Робота над власним дослідженням.	9
2.2.	Визначення мети, завдань та новизни дослідження. Робота над власним дослідженням.	10
2.3.	Загальнонаукові та спеціальні методи. Робота над власним дослідженням.	14
2.4.	Джерельна база наукового дослідження. Збір публікацій відповідно проблемі дослідження.	19
2.5.	Поняття наукового стилю: мова і термінологія. Аналіз наукових публікацій	21
2.6.	Академічна доброчесність: плагіат, самоплагіат, академічна відповідальність. Аналіз наукових публікацій за темою дослідження. Висновки.	21
	Контролюючі завдання	23
	СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	25
	ДОДАТОК: Термінологічний словник	27

ВСТУП

Актуальність наукових досліджень полягає в отриманні корисних наукових та практичних знань про навколишній світ, вивченні його об'єктів, процесів і явищ різноманітними методами.

Мета та задачі дисципліни:

мета практичної роботи – ознайомитися із загальною схемою наукового дослідження, вивчити основні елементи наукової роботи, зокрема актуальність, мету, задачі, об’єкт та предмет дослідження, а також сформувати навички їх правильного формулювання під час підготовки наукових і дослідницьких робіт.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання:**

- ознайомитися із загальною схемою проведення наукового дослідження;
- розглянути поняття актуальності наукової теми та визначити її значення у дослідженні;
- вивчити принципи формулювання мети та задач наукової роботи;
- проаналізувати поняття об’єкта та предмета дослідження та їх відмінності;
- навчитися правильно визначати основні структурні елементи наукового дослідження;
- сформувати практичні навички формулювання актуальності, мети, задач, об’єкта та предмета дослідження;
- оформити звіт з виконання завдання.

ТЕМА 1. ВИДИ НАУК. ФУНКЦІЇ ТА ЗНАЧЕННЯ НАУКИ

1.1. Визначення поняття «наука». Методологія. Варианти структурного розуміння методології

Наука – не лише система наукових знань, які пояснюють навколишній світ, але й засіб його вимірювання та перетворення. Вона впливає на пізнання природи людиною не через емоційне сприйняття, а шляхом систематизованої логічної взаємодії інтелекту, природи і суспільства.

З іншого боку, наука є спеціально організованою діяльністю людей. Як галузь людської діяльності, наука є складним соціальним інститутом, який сформувався у процесі розподілу праці, поступового відмежування розумової праці від фізичної і перетворення пізнавальної діяльності в специфічний вид занять окремих осіб, колективів та установ. Першими матеріалізованими продуктами наукової діяльності були стародавні рукописи і книги, пізніше почалося листування між дослідниками, яке призвело до появи у другій половині XVII століття наукових журналів. Проте остаточне становлення науки як сфери діяльності відбулося тоді, коли почали створюватися спеціальні наукові установи, частину з яких фінансувала держава.

Наука як діяльність людей охоплює наступні процеси:

1) формування знань, що відбувається внаслідок спеціально організованих наукових досліджень;

2) передачу знань, що виникає внаслідок комунікацій вчених та інших осіб, зайнятих науково-дослідною роботою. Комунікації можуть бути як формальними

(наукові монографії, описи винаходів, матеріали наукових зібрань, форумів, конференцій, симпозіумів, наукові звіти, дисертації), так і неформальними (листування, бесіди, обмін препринтами, відбитками статей, а також поширені в теперішній час електронні журнали, електронна пошта, електронні конференції);
3) відтворення знань, що полягає у підготовці наукових кадрів, формуванні наукових шкіл.

Важливою характеристикою науки є її *динамічність*: будь-яке наукове знання відкрито для уточнень і доповнень у світлі нових відкриттів. Саме завдяки цьому наука постійно оновлюється, розширює сферу досліджень і створює базу для інновацій.

Разом із тим наука виступає соціальним інститутом – упорядкованою системою організацій, норм, правил і відносин, що забезпечують створення та поширення знань. До цього інституту належать дослідницькі установи, заклади вищої освіти, грантові фонди, редакції наукових журналів, наукометричні бази, органи експертизи й рецензування. Соціальна роль науки полягає не лише у створенні нових знань, а й у трансформації практики – від упровадження технічних рішень до формування політики держави.

Важливими елементами цього інституту є: ***академічна доброчесність, система рецензування, захист авторських прав,*** що гарантують легітимність і якість знань.

Суть науки розкривається в її ***функціях***:

- ***пізнавальна функція***, що відображає прагнення людського розуму до пізнання та виправдовує саме існування людини на землі. Пізнавальна функція науки – це вияв найбільш суттєвих знань про закони розвитку природи, суспільства і мислення та їх взаємозв´язок;
- ***критична функція*** науки полягає в оцінці виявлених закономірностей, властивостей, тенденцій з метою підсилення позитивних сторін явищ, процесів і усунення негативних;
- з цими функціями пов´язана і ***практична***, яка полягає у вдосконаленні оточуючого світу, особливо системи матеріального виробництва і суспільних відносин;
- ***функція управління***, що виникла на основі взаємодії теорії та практичного застосування наукових досліджень в XX столітті.Уперше в науковій літературі функції управління були сформульовані видатним теоретиком, французьким вченим і практиком Анрі Файолем.
- ***освітня функція науки*** – забезпечує підготовку фахівців, здатних діяти на основі наукового знання й методології. Освітня функція науки реалізується через інтеграцію наукових досліджень у навчальний процес закладів вищої освіти, розвиток дослідницьких компетентностей у здобувачів, формування культури академічної доброчесності. У сфері мистецької діяльності це створює базу для підготовки кадрів, здатних аналізувати складні процеси розвитку мистецтва та дизайну та прогнозувати тенденції;
- зростає значення ***інноваційної функції науки***, яка передбачає створення нових технологій, методів і підходів до вирішення проблем, пов’язаних з дизайном. Це проявляється в розвитку цифрових комп’ютерних

інструментів збору та аналізу необхідних даних, розвитку технологій штучного інтелекту для обробки первинної інформації;

- ***соціальна та виховна функція науки*** – забезпечує формування наукового світогляду, підвищення культури суспільства, виховання громадянської відповідальності.

Важливою та невід'ємною складовою науки є ***методологія*** – сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в науці, вчення про методи пізнання та перетворення дійсності. Основу методології складає мислення та світогляд, як оперативне середовище самодисципліни та роботи з інформацією, моделями, алгоритмами. Методологія складається з методології пізнання, методології практичної цінності та методології оцінки. Ще донедавна методологію наука розуміла досить неоднозначно.

Виділяють наступні ***варіанти структурного розуміння методології*** в сучасній науці.

- Методологія – як певна сукупність філософських методів пізнання: метод Френсіса Бекона, реалістичний метод Рене Декарта, Діалектичний метод Сократа, Гегеля, Карла Маркса, феноменологічний метод Едмунда Гуссерля, системний метод Людвіга фон Берталанфі тощо. Методологія в цьому разі розглядається як філософська методологія, з неї виключається величезний пласт конкретних методів та прийомів.
- Методологія розглядається як система методів пізнання, закрема конкретних. Недоліки такого підходу в тому, що методологія, з одного боку, звужується до розуміння лише методів пізнання, виключаючи методологічну роль принципів, теорій і парадигм. З другого боку, методологія в цій транскрипції стосується лише пізнавальної діяльності, а практична та оціночна складова, які є взаємодоповнюючими в реальній життєдіяльності, не беруться до уваги.
- Методологія – як тип національно-рефлексивної свідомості, скерований на вивчення, удосконалення та конструювання методів. Це система певних правил, принципів і операцій, що застосовуються у тій чи іншій сфері діяльності, а також саме вчення про цю систему, тобто загальна теорія методу.
- Методологія – це система принципів наукового дослідження, вчення про наукові методи пізнання законів природи за допомогою сукупності методів дослідження, що застосовуються в будь-якій науці відповідно до специфіки її об'єкту та пізнання.
- Відповідно до системно-діяльнісного підходу методологія досліджує взаємообумовленість, взаємозв'язок і залежність систем знань та систем діяльності.

Процеси становлення окремих методологій відбуваються досить швидко. Формуються методології пізнання, прогнозування, комунікацій, діагностики, оцінювання, проектування, контролю та управління, моделювання, виробництва і споживання. Частково діяльність систематизувалася як форма документальної формалізації у вигляді вимог до публікацій, замовлень, бізнес-планів тощо. В будь-якому випадку методологічні основи наукового дослідження є надзвичайно

важливими, в тому числі як практичному, так і теоретичному, оскільки формують власний різновид науки відповідно до різновидів людської діяльності, що не знімає проблему її розуміння, а переводить її в русло структурного осмислення, відповідно до вимог сьогодення.

1.2. Аналіз груп наукових знань. Диверсифікація та інтеграція наук

У найзагальнішому вигляді всі галузі наукових знань об´єднують у **групи:**

- ***природничі науки*** (математика, фізика, хімія, біологія та ін.);
- ***технічні науки*** - система знань про цілеспрямоване перетворення природних сил і процесів у технічні об´єкти;
- ***медичні науки -*** суспільні науки (економіка, соціологія, політологія, правові науки, демографія тощо);
- ***гуманітарні науки*** (історія держави, історія мистецтва, церкви, теологія, мовознавство і літературознавство, філософія, логіка, психологія та ін.).

Процес розгалуження, народження нових «гілок» на «дереві науки» називається ***диверсифікацією наук.*** Диверсифікація наук - це поява нових наук на стику раніше відомих або в результаті відокремлення від них. Розгалуження наук сприяє їхньому переплетенню, взаємопроникненню, ***інтеграції.*** Інтеграція - це об ´єднання наук в нову науку. Результатом інтеграції стали такі відомі науки, як біохімія, математична статистика, інженерна генетика тощо.

1.3. Фундаментальні і прикладні науки. Основні характеристики

За характером власної спрямованості і відношенням до суспільної практики науки поділяються на ***фундаментальні*** і ***прикладні***.

- ***Фундаментальні науки*** направлені на пізнання основ і об´єктивних законів розвитку природи, суспільства та мислення взагалі. Основна мета - пошук істини, яку згодом можна застосовувати у різного роду дослідженнях як у самих фундаментальних науках, так і у прикладних. До фундаментальних наук належать математика, окремі розділи фізики, хімії, філософія, економічна теорія, мовознавство та інші.
- ***Прикладні науки,*** розвиваючись на базі фундаментальних, розробляють шляхи і методи застосування та впровадження у практику результатів фундаментальних досліджень. Показником ефективності дослідження в області прикладних наук виступає не стільки отримання істинного знання, скільки безпосереднє практичне значення. До прикладних наук належать всі технічні науки, більша частина медичних, економічних наук та ін.

В теперішній час майже кожна укрупнена галузь науки поєднує в собі фундаментальні і прикладні науки. Також у сучасних умовах особливої актуальності набувають ***міждисциплінарні дослідження***, що поєднують дизайнерські та мистецтвознавчі підходи з інструментами економічного аналізу, соціологічного опитування та цифровізації творів та об’єктів мистецтва й дизайну.

Контролюючі завдання:

1. **Сформулюйте визначення:**
   Наука
   Мета науки
   Завдання науки
   Методологія науки.
2. **Визначить відмінності між фундаментальними та прикладними дослідженнями.**
3. **Розкрийте суть питання:**
   Наука як соціокультурний феномен.
   Класифікація наук за різними ознаками.
   Принципи формування структури науки.
   Основні принципи розвитку науки.
   Роль та завдання науки у ринковій економіці.

ТЕМА 2. ПЛАНУВАННЯ І СТРУКТУРА НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ. ОФОРМЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ.

Класична схема дослідження включає:

- Титульну сторінку – офіційні реквізити закладу, тему, автора, керівника, рік виконання.
- Анотацію та ключові слова – дають швидке уявлення про зміст.
- Зміст – перелік розділів і сторінок.
- Вступ – актуальність, мета, завдання, гіпотеза, об’єкт, предмет, методи, новизна.
- Огляд літератури й нормативної бази – аналіз стану наукової проблеми та практики.
- Основну частину – виклад власних досліджень і результатів із використанням порівняльного та аналітичного підходів.
- Висновки – узагальнення результатів, пропозиції щодо практичного застосування.
- Список джерел – оформлений за єдиним стандартом (ДСТУ 8302:2015, APA, Chicago).
- Додатки – таблиці, графіки, зразки документів, що підтверджують результати.

Планування дослідження – це процес передбачення й упорядкування послідовних дій, необхідних для досягнення поставленої мети. Воно дає змогу раціонально розподілити ресурси, визначити часові межі та уникнути хаотичного збору матеріалу. Основою планування є визначення логіки дослідницького процесу. Вона передбачає послідовний рух від постановки проблеми та гіпотези до добору джерел, обрання методів, збору даних і формулювання висновків. Чіткий план дозволяє координувати роботу над різними етапами дослідження, дотримуватися термінів і забезпечувати цілісність отриманих результатів.

2.1. Теоретичні основи дослідження. Об'єкт та предмет дослідження. Робота над власним дослідженням.

Під **проблемою** в науковому дослідженні розуміють складне наукове завдання, що охоплює значну область дослідження та має перспективу для розвитку, іншими словами – є актуальним в сучасних умовах. Дана категорія відображає внутрішню суперечність у розвитку об'єкту, певну неузгодженість, що передбачає потребу у подальшому науковому пошуку. Проблема полягає у завданні, яке необхідно вирішити в процесі наукового дослідження, тим самим формулюючи мету наукового дослідження. Кожна наукова проблематика супроводжується виокресленням низки тем або наукових завдань, що охоплюють конкретну область наукового дослідження та формулюють чимало дослідницьких завдань. Тема наукового дослідження повинна відповідати наступним властивостям: актуальність, економічна чи суспільна ефективність, наукова новизна, прикладний аспект, значення тощо. Важливою характеристикою теми є здійсненність та впровадженість або практичне використання. Так, актуальність теми дослідження обґрунтовується критичним аналізом стану опрацьованості проблеми та порівнянням з відомими вирішеннями наукової проблеми.

При обґрунтуванні актуальності дослідження в розділі **Вступ** дослідницької роботи необхідно вирішити, чому саме цю проблему треба зараз вивчати. **Актуальність дослідження** – це міра його важливості на даний момент і в цій ситуації для вирішення певної проблеми, завдання або питання. Актуальність проблеми дослідження – це затребуваність вивчення і вирішення цієї проблеми в суспільстві. Обґрунтування актуальності дослідження – це пояснення необхідності вивчення цієї теми і проведення дослідження в процесі загального пізнання. Обґрунтування актуальності теми дослідження є основною вимогою до будь-якої дослідницької роботи. Актуальність теми дослідження обумовлена наступними чинниками:

• заповнення яких-небудь пробілів в науці;
• подальший розвиток проблеми в сучасних умовах;
• власна точка зору в питанні, по якому немає єдиної думки;
• узагальнення накопиченого досвіду;
• підсумовування і просування знань з основного питання;
• постановка нових проблем з метою привертання уваги громадськості.

Актуальність дослідницької роботи може полягати в необхідності отримання нових даних, перевірки зовсім нових методів і тому подібне. Часто в дослідницькому проєкті разом із словом "актуальність" використовують слово "новизна" дослідження.

Для розв'язання наукових проблем розрізняють поняття ***«об'єкт»*** і ***«предмет»*** дослідження. Здобувачам необхідно визначати і розуміти власний об'єкт дослідження та вміти проаналізувати його згідно загальнонаукових норм, правил та вимог.

- **Об'єктом дослідження** прийнято називати те, на що спрямована пізнавальна діяльність дослідника. Об'єктом наукового дослідження є навколишній матеріальний світ, та форми його відображення у свідомості

людей, які існують незалежно від нашої свідомості та обираються відповідно до мети дослідження. У мистецтвознавчому ракурсі - це дизайн (творів, середовища, об'єктів тощо). Досліджувати можна не лише емпіричний об'єкт, а й теоретичний.

- **Предмет дослідження** – це властивість, характеристика об'єкту дослідження. Наприклад, мистецтвознавчі науки вивчають один об'єкт – дизайн, де ***предмет*** має різні властивості або критерії, принципи, прийоми тощо. Тобто, предмет конкретизує певний аспект об'єкту, отже є його частиною.

2.2. Визначення мети, завдань та новизни дослідження. Робота над власним дослідженням.

Мета дослідження – це поставлена кінцева ціль, кінцевий результат, на який спрямоване все дослідження. Тільки вдумливий, самостійний аналіз прочитаного дозволить переконатися у своїх судженнях, закріпити думки, поняття, уявлення. Мета дослідження – це головний очікуваний результат, якого прагне досягти дослідник у процесі вивчення проблеми. Вона формулює загальну спрямованість роботи та відображає, що саме потрібно з'ясувати або удосконалити у досліджуваній сфері. Мета має бути чіткою, досяжною та відповідати темі дослідження. Мета найчастіше полягає у з'ясуванні сутності певного явища, розробленні науково обґрунтованих підходів до його вдосконалення чи застосування.

На відміну від мети, **завдання** дослідження конкретизують кроки, необхідні для її досягнення. Завдання відображають логіку дослідження: спочатку потрібно виявити стан розробки теми у науковій літературі, проаналізувати чинники та характеристики об'єкту дослідження, провести аналіз та систематизацію об'єктів дизайну або творів мистецтва та, можливо, виробити рекомендації.

Завдання мають бути сформульовані чітко й відображати послідовність дослідницького процесу.

Тобто, **Мета, завдання** формуються у взаємозв'язку: мета окреслює загальний результат дослідження, завдання – конкретизують етапи досягнення. Від узгодженості цих компонентів залежить ефективність планування, обґрунтованість методів і переконливість результатів.

Для формулювання мети дослідження необхідно :

- Ознайомитись і вивчити велику кількість наукової інформації. Прочитаний текст зберігається в пам'яті певний час. Поступово він забувається; Спочатку після сприйняття інформації цей процес відбувається найбільш швидко, а із часом темп уповільнюється. Так, у середньому через один день губиться 23-25 % прочитаного, через п'ять днів – 35, а через десять – 40
- Повторювання – один з ефективних засобів запам'ятовування. Воно буває : пасивним (перечитування декілька разів); активним (перечитування з переказом). Неодмінною умовою аналізу відібраної для дослідження літератури є запис прочитаного. Для цього застосовують: Виписки; Анотації; Конспекти.

Новизна. Питання новизни є одним із найбільш суперечливих і складних при здійсненні різних видів наукових досліджень. Одні вчені можуть вважати отриманий науковцем результат новим, інші – давно відомим. При цьому, роблячи висновки, вони спираються на свій особистий досвід, який за зростаючої кількості робіт, розширення тематики досліджень і одночасного часткового зменшення доступних джерел інформації стає дедалі менш надійним. Тому кожен науковець повинен уміти чітко і обґрунтовано визначати новизну свого власного наукового результату, а також захистити свій вибір у майбутньому.

У чому полягає новизна дослідження? Новизна накової роботи може проявлятися по-різному. Описуючи, у чому саме полягає новизна дослідження, важливо показати:

- що зроблено вперше;
- що вдосконалено;
- що конкретизовано чи систематизовано;
- що набуло подальшого розвитку.

Приклади опису новизни: «У роботі вперше обґрунтовано…», «Удосконалено класифікацію…», «Набуло подальшого розвитку уявлення про…». **Опис практичної новизни:** «Розроблено методичні рекомендації…», «Запропоновано алгоритм…», «Створено програмний модуль…». Так ви конкретно демонструєте, у чому полягає новизна вашого дослідження.

Роль наукової новизни в наукових дослідженнях – ключова:

- від неї безпосередньо залежить сприйняття роботи на захисті;
- вона впливає на рішення комісії щодо рівня дослідження;
- формує уявлення про наукову зрілість автора.

Без чітко сформульованої наукової новизни будь-яке дослідження ризикує бути оціненим як компіляція. Саме новизна показує, що ви не лише вивчили літературу, а й зробили власний внесок.

У чому різниця між науковою новизною та актуальністю (Табл.1)**:**

Критерій	Наукова новизна	Актуальність
Головне питання	У чому **відмінність**, що зроблено вперше?	Чому важливо вивчати цю проблему саме зараз?
Спрямованість	На результат дослідження	На реальну проблему в науці чи практиці
Що підкреслює	Внесок автора в науку	Соціальну та практичну значущість теми
Форма подання	Конкретні пункти: «вперше обґрунтовано», «удосконалено», «набуло розвитку»	Опис проблемної ситуації, статистика, прогалини в практиці
Роль у роботі	Показує, що автор створив щось нове	Обґрунтовує вибір теми

Табл.1. Порівняльна таблиця: відмінність новизни від актуальності

Вимоги до наукової новизни передбачають, що вона має бути:

- Обґрунтованою – кожен пункт новизни спирається на конкретні результати дослідження, а не на декларації.
- Конкретною – жодних розмитих формулювань на кшталт «поглиблено знання». Потрібен чіткий опис того, що саме зроблено.
- Перевірюваною – щоб комісія могла оцінити, чи справді автор отримав заявлені результати.
- Логічно пов’язаною з метою, завданнями та висновками роботи.
- Відповідною рівню – масштаб новизни курсової та дисертації різний, але загальні принципи ті самі.

Існують різні **види наукової новизни**, що залежать від характеру отриманих результатів, серед них найпоширеніші наступні:

- Теоретична новизна – нові поняття, концепції, класифікації, моделі.
- Методична новизна – нові або вдосконалені методики, алгоритми, підходи до аналізу.
- Практична новизна – розроблення конкретних продуктів: рекомендацій, інструкцій, програм, інструментів.
- Організаційна новизна – нові форми організації процесів, управлінські рішення тощо.

Розуміння того, які види новизни присутні у вашій роботі, допомагає чітко показати відмінність вашого внеску від наявних результатів. Структурно можна виокремити такий **склад новизни:**

- Об’єкт і предмет – у якій сфері ви отримали нові результати.
- Проблема – що саме було недостатньо вивчено раніше.
- Нові елементи – положення, моделі, методики, підходи, запропоновані автором.
- Зв’язок із попередніми дослідженнями – чим ви доповнюєте чи коригуєте вже відомі підходи.

Грамотне **формулювання новизни** – це не лише питання стилю, а й чинник успішного захисту. Рекомендується дотримуватися такої логіки:

- Проаналізуйте, що вже зроблено іншими авторами.
- Чітко випишіть, що в роботі зроблено особисто вами.
- Виокремте позиції, які: виконано вперше; удосконалено; набули подальшого розвитку.

Оформіть пункти новизни у вигляді коротких, логічно завершених тез, наприклад:

- «Наукова новизна – це обґрунтування …, що дало змогу …».
- «Вперше запропоновано…».
- «Удосконалено методику…».
- «Набуло подальшого розвитку уявлення про…».

Такі шаблони допомагають структурувати формулювання та уникнути зайвих слів. Утім, одного запису «вперше запропоновано» недостатньо – потрібне доведення наукової новизни. Для цього використовують:

- порівняння власних результатів із результатами інших дослідників;
- аргументацію, чому запропонований підхід точніший, ефективніший чи зручніший за наявні;
- емпіричні дані (експерименти, розрахунки, опитування), що підтверджують новий результат;
- посилання на джерела, у яких подібний підхід раніше не застосовувався.

У тексті роботи доведення новизни реалізується через аналіз літератури, постановку завдань, виклад результатів та їх обговорення.

Основні критерії, за якими здійснюється оцінювання новизни:

- чи справді результати є новими, а не дублюють уже відомі;
- чи відповідає заявлена новизна темі, меті та завданням роботи;
- наскільки значущі нові результати для розвитку науки чи практики;
- наскільки логічно та чітко представлено розділ, де міститься опис новизни.

Поширені помилки в описі наукової новизни

- Підміна новизни актуальністю – замість нових результатів автор описує, чому тема важлива.
- Загальні формулювання – «поглиблено знання», «узагальнено підходи» без конкретики.
- Відсутність зв’язку із завданнями та висновками – у новизні заявлено одне, а в тексті фактично отримано інше.
- Суперечності – в огляді літератури показано, що подібні рішення вже існують, але в новизні заявлено «вперше».

Уникнення цих помилок значно підвищує шанси на успішний захист. Отже, наукова новизна – це ядро будь-якого дослідницького тексту. Вона показує, чим ваша робота відрізняється від уже виконаних досліджень, яку роль відіграє в розвитку науки й практики і чому отримані результати заслуговують на увагу.

2.3. Загальнонаукові та спеціальні методи. Робота над власним дослідженням.

- **Загальнонаукові методи** – це універсальні прийоми пізнання, які застосовуються у всіх галузях науки. Вони формують інтелектуальний інструментарій дослідника, забезпечують логічність та доказовість наукових результатів, слугують підґрунтям для вивчення відповідних темі дослідження явищ, формування теорій і розроблення практичних рекомендацій.

Одним із фундаментальних є **метод аналізу**. Він полягає у розчленуванні складного об’єкта на складові елементи з метою глибшого вивчення кожного з них. Аналіз дає змогу виявити структуру об’єкта, дослідити окремі етапи його розвитку, визначити взаємозв’язки між різними характеристиками тощо.

Протилежним за спрямованістю є **метод синтезу**. Він передбачає поєднання окремих частин або аспектів у єдине ціле для отримання комплексного уявлення про об’єкт. Метод синтезу використовується під час формування загальних характеристик об’єкта дослідження, коли його результати інтегруються у єдину систему. Даний метод допомагає узагальнити зібрані матеріали і створити цілісну картину всіх вагомих характеристик об’єкта.

Особливе значення має **метод аналогії**, який ґрунтується на перенесенні знань про одну групу об’єктів на інші об’єкти, що мають схожі риси.

Застосування загальнонаукових методів підвищує наукову якість досліджень. Вони взаємодіють між собою, утворюючи логічний цикл пізнання: аналіз виявляє елементи та властивості об’єкта, синтез дозволяє узагальнити отримані результати, а аналогія допомагає поширити здобуті знання на нові ситуації. Такий підхід забезпечує всебічність дослідження й підвищує ефективність мистецької та дизайнерської наукової діяльності.

Абстрагування є процесом відокремлення суттєвих характеристик об’єкта або явища від неістотних, що дозволяє зосередитися на основних елементах і

зменшити вплив вторинних факторів. Цей метод дозволяє створити спрощену модель, в якій зберігаються лише найбільш важливі риси предмета дослідження.
Ідеалізація передбачає створення теоретичних моделей, що ґрунтуються на припущенні про існування умов, які у реальному житті можуть бути відсутніми або неповними. Вона полягає в побудові уявних моделей, де фактори, що ускладнюють ситуацію в реальності, замінюються ідеальними умовами. Обидва методи є незамінними інструментами теоретичного аналізу. Вони дозволяють створювати спрощені моделі для глибшого вивчення складних явищ, спрощуючи реальні ситуації та знижуючи кількість факторів, що мають бути враховані при розробці теорій або прогнозів.
Узагальнення – це процес об'єднання окремих фактів, явищ чи даних в єдину, загальну концепцію чи принцип. Цей метод дозволяє виявити загальні закономірності серед різних явищ і сформулювати загальні твердження, що мають ширший застосунок.
Систематизація полягає у впорядкуванні наявної інформації або знань за певними категоріями, що дозволяє структурувати дані та виявити взаємозв'язки між різними елементами. У науковому дослідженні це може бути використано для створення класифікацій або побудови моделей, які надають чітке уявлення про взаємодію різних факторів.
Індукція – це метод, який полягає в тому, щоб на основі конкретних фактів або спостережень зробити загальний висновок. Це процес руху від конкретного до загального. Індукція дозволяє формулювати теорії на основі спостережень, які ще не охоплюють всі можливі випадки.
Дедукція – це метод логічного мислення, в якому висновок робиться на основі загальних принципів або теорій, що вже відомі. Це процес руху від загального до конкретного. У дедуктивних висновках, якщо загальні припущення або закони є вірними, то і конкретний висновок має бути правильним.
Загалом, індукція дозволяє формулювати загальні висновки на основі конкретних фактів, тоді як дедукція застосовує вже наявні загальні знання для того, щоб зробити висновки про конкретні ситуації. Обидва методи є важливими, оскільки доповнюють один одного в процесі дослідження та формулювання нових теорій.
Проблемно-логічний метод – сприяє виявленню основних концептуальних ідей у процесі створення об'єктів дизайну в контексті активізації художньо-образного процессу.
Переваги та обмеження теоретичних методів. Як і у будь-яких інших методах, задачі та методи теоретичного дослідження мають свої переваги, так і обмеження. Переваги полягають у їхній здатності до глибокого аналізу, систематизації знань і передбачення нових явищ, що робить їх незамінним елементом наукового прогресу (Табл.2):

Перевага	Опис
Глибоке розуміння сутності явищ	Теоретичні методи дозволяють абстрагуватися від поверхневих характеристик та зосередитися на глибинних, фундаментальних закономірностях. Вони допомагають виявити ті аспекти реальності, які не завжди доступні для інших методів.
Систематизація знань	Завдяки теоретичному дослідженню наукові знання можуть бути структуровані у логічно зв'язані концепції та теорії. Це сприяє створенню цілісних наукових систем, що узагальнюють великий масив фактів і пояснюють їхню взаємодію.
Прогнозуючий потенціал	Теоретичні методи здатні передбачати нові явища та процеси на основі узагальнених закономірностей. Це робить їх важливим інструментом для наукових прогнозів, відкриваючи можливості для інновацій та стратегічного планування.
Економія ресурсів	У багатьох випадках теоретичний аналіз дозволяє уникнути дорогих та тривалих експериментів.
Інтердисциплінарність	Теоретичні методи допомагають переносити знання з однієї наукової галузі до іншої, сприяючи інтеграції різних дисциплін.

Табл.2. Переваги та обмеження теоретичних методів

Також теоретичні методи попри їхню значущість та потужність, мають певні обмеження, які знижують їхню універсальність та ефективність у певних контекстах (Табл.2):

Обмеження	Опис
Відрив від реальності	Системи дослідження можуть стати занадто далекими від конкретних практичних умов.
Суб'єктивність та ідеалізація	Теоретичні моделі часто будуються на основі певних припущень і спрощень, які не завжди повністю відповідають реальності. Надмірна ідеалізація може призводити до викривлень або значного спрощення явищ.
Необхідність емпіричної перевірки	Висновки без підтвердження експериментальними даними залишаються гіпотетичними.

Складність для нових дослідників	Вимагають високого рівня абстрактного мислення та логічного аналізу, що створює певний бар'єр для дослідників-початківців, які ще не опанували складну систему теоретичних підходів.
Динамічність наукових парадигм	Наукові теорії можуть змінюватися під впливом нових відкриттів. Це означає, що навіть добре розроблена теоретична система може стати застарілою.

Табл.3. Обмеження, які знижують універсальність та ефективність методів

- **Спеціальні методи:**

  Метод формально-стилістичного аналізу – необхідний для аналізу творів образотворчого мистецтва (живопис, скульптура, графіка), Потрібно надати коротку інформацію про твір: вказати автора, назву твору, дату створення, матеріал, розмір, місце зберігання. Описати візуальну структуру твору, зосередившись на формальних характеристиках: композиція (симетрія/асиметрія, центр, ритм тощо); простір і пропорції; лінія і пластика форм; колір або світлотінь; фактура та техніка виконання. Також важливо пояснити, яке враження створює форма: спокій/напруження, динаміка/статичність, урочистість/інтимність тощо; пояснити, які формальні елементи викликають таку реакцію. Цей метод у мистецтвознавстві зазвичай поєднується з історичним або іконографічним аналізом.

  Іконографічний метод - дозволяє провести аналіз твору образотворчого мистецтва (живопис або графіка), у якому присутній виразний персонаж або сюжет, при цьому важливо виконати наступне: 1) визначити зміст зображення; 2) з'ясувати, хто або що зображено, чи належить цей образ до відомого сюжету або культурної традиції (біблійної, міфологічної, історичної тощо); 3) описати іконографічні ознаки; звернути увагу на пози та жести персонажів; взаємодію фігур; атрибути (предмети, символи); особливості простору сцени; 4) порівняти твір із іншими зображеннями того ж героя або сюжету; знайти щонайменше один інший твір, у якому представлений цей персонаж або сюжет; коротко зазначити, які іконографічні елементи збігаються, у чому полягає відмінність. Наприкінці аналізу зробити висновок.

  Композиційний, який допомагає опрацювати у дослідженні візуальну цілісність та взаємодію форм, об'ємів, ліній та текстур об'єктів у просторі.

  Образно-асоціативний - дозволяє вивчити те, які емоції, ідеї та асоціації викликають певні образні рішення об'єктів дизайну або мистецьких творів.

  Стильовий аналіз – потрібний виключно у тих дослідженнях, де є необхідність визначення приналежності дизайн-рішення до певного художнього стилю із виявленням характерних для нього рис.

  Змістовно-композиційний метод використано для аналізу й систематизації композиційних прийомів, що розкривають художньо-образні характеристики об'єкту дослідження.

Графо-аналітичний метод – дозволяє формальними символами розробити низку графічних таблиць, схем та ілюстрацій із визначенням їхніх найсуттєвіших композиційно-естетичних властивостей. Цей метод також сприяє узагальненню й систематизації аналізованого матеріалу дослідження та створенню графічними засобами висновків із необхідних етапів дослідження.

Феноменологічний метод - пов'язаний із дослідженням творів мистецтва або дизайну на рівні їхнього чуттєвого сприйняття громадянами.

- **Емпіричні методи:** ***спостереження, опитування, анкетування, інтерв'ю.*** Емпіричні методи - це способи безпосереднього отримання первинної інформації про явища, поведінку людей тощо шляхом спостереження, фіксації й аналізу фактів. Вони ґрунтуються на досвіді й практичних даних, а не на теоретичних припущеннях, і є важливою основою для перевірки гіпотез, формування висновків і розробки рекомендацій у мистецтвознавстві та дизайнерській діяльності.

Найбільш традиційним є ***метод спостереження***, який передбачає цілеспрямоване й систематичне фіксування подій, дій та умов у реальному середовищі. У дослідженнях він може використовуватися для вивчення процесів роботи митців, дизайнерів, реставраторів, поведінки учасників творчих об'єднань, організації діяльності громадських творчих формувань. Дозволяє досліднику отримати безпосереднє уявлення про об'єкт вивчення.

Значну роль відіграє ***метод опитування***, який полягає у збиранні інформації через відповіді респондентів на запитання дослідника. Опитування може проводитися у формі усного чи письмового звернення, дає змогу з'ясувати етапи розвитку творчості митця (дизайнера), оцінити рівень професіоналізму відносно вимог сьогодення, визначити поширеність певних традицій, ефективність творчих підходів, експериментів.

Складнішою та водночас більш структурованою формою опитування є ***метод анкетування.*** Воно передбачає використання спеціально підготовлених анкет із фіксованими запитаннями, що дає можливість швидко опрацювати відповіді великої кількості респондентів та отримати статистично значущі результати. Анкетування застосовується у дослідженнях творчого шляху митців, рівня безпеки та комфортності об'єктів дизайну серед певних соціальних груп, оцінки ефективності використання дизайнерського продукту. Його перевагою є стандартизований характер, що дозволяє порівнювати дані між різними регіонами, соціальними групами, віковими групами й хронологічними періодами.

Для глибшого розуміння мотивації та особистих переконань респондентів застосовується **метод інтерв'ю**. Це безпосередня розмова дослідника з опитуваною особою, яка може мати формалізований характер - за наперед складеним планом запитань, або бути напівструктурованою чи вільною. Інтерв'ю дозволяє виявити не лише фактичні дані, а й емоційні та ціннісні аспекти ставлення людини до мистецтвознавчих проблем.

Емпіричні методи часто поєднуються між собою та з іншими видами досліджень. Наприклад, результати спостереження можуть перевірятися шляхом анкетування, а інтерв'ю дає змогу поглибити дані, отримані через опитування.

Поєднання кількісних і якісних методів дозволяє отримати більш повну та об’єктивну картину досліджуваних явищ. У сучасних умовах усе більше значення має використання цифрових технологій в емпіричних дослідженнях. Онлайн-опитування, електронні бази даних, автоматизовані системи збору й оброблення відомостей про правопорушення значно розширюють можливості дослідників і підвищують точність аналізу. Проте дотримання етичних стандартів і захист персональних даних залишаються обов’язковими вимогами під час застосування цих методів. Також емпіричні методи забезпечують практичну основу наукових досліджень у дизайнерській діяльності. Вони дозволяють отримати перевірені факти, оцінити дієвість продукту (об’єкту) дизайну, виявити реальні потреби суспільства у сфері безпеки, ергономічності й комфорту та виробити ефективні шляхи вирішення цих питань.

2.4. Джерельна база наукового дослідження. Збір публікацій відповідно проблемі дослідження.

Список джерел забезпечує наукову доброчесність і відображає обсяг проведеної роботи з літературою та нормативно-правовими актами. Він оформлюється відповідно до вимог ДСТУ або інших визнаних стандартів. Для наочності подамо таблицю, що узагальнює етапи планування й основні структурні елементи наукового дослідження:

Наукова література є другим за значенням після нормативно-правових актів джерелом для правових досліджень. Вона відображає розвиток юридичної науки, містить авторські концепції, теорії, результати емпіричних спостережень і практичні рекомендації. Аналіз наукових праць дозволяє визначити стан вивчення проблеми, виявити дискусійні питання, оцінити різні наукові підходи й сформувати власну позицію дослідника. Для сучасних досліджень важливе використання публікацій у журналах, що індексуються в Scopus та Web of Science, адже вони відповідають міжнародним стандартам академічної якості.

Аналіз різних джерел вимагає дотримання принципу критичного підходу.

- Наукова література оцінюється з точки зору достовірності, новизни й аргументованості, аналітичні звіти – за актуальністю даних і методологією збору інформації.
- Під час добору джерел важливо враховувати їхню актуальність.
- Не менш значущим є авторитетність джерела.
- Для наукової літератури слід віддавати перевагу рецензованим фаховим журналам, зокрема тим, що індексуються в міжнародних наукометричних базах, таких як Scopus чи Web of Science.

Критичний аналіз джерел передбачає перевірку їхньої достовірності, логічності й відповідності темі дослідження. Дослідник має вміти відокремлювати факти від оцінок, звертати увагу на методи збору даних, контекст створення документа, наявність упереджень або суперечностей. У роботі з нормативними актами важливо оцінювати не лише їхній текст, а й практику застосування, зіставляючи формальні приписи з реальними результатами.

Особливе місце займає коректне цитування джерел, яке забезпечує наукову доброчесність і дозволяє іншим дослідникам перевірити наведені дані. При використанні наукових праць потрібно наводити прізвище автора, рік видання, назву статті чи монографії, сторінки, звідки взято цитату. Цитування виконує не лише формальну функцію, а й відображає наукову культуру дослідника. Воно свідчить про глибину опрацювання теми, повагу до інтелектуальної власності інших авторів і сприяє прозорості дослідження. Некоректне або вибіркове цитування підриває довіру до роботи й може становити порушення академічної доброчесності.

Ефективна робота з джерелами передбачає також уміння інтегрувати їх у власну аргументацію. Це означає, що цитати та посилання повинні використовуватися не для формального збільшення обсягу роботи, а для обґрунтування власних положень і підтвердження наукових висновків. Лише у такий спосіб вони виконують роль опори для наукової аргументації. Ретельний добір, критичний аналіз і грамотне цитування джерел є необхідною умовою якості будь-якого дослідження. Вони підсилюють наукову новизну роботи, забезпечують довіру до результатів і роблять дослідження корисним для подальшого розвитку науки та практики (Табл.4).

Видова структура наукових документів

Види документів	Первинний	Вторинний (неперіодичний)
Книги, брошури	Монографії, довідники, матеріали конференцій, з'їздів, навчальні видання	Бібліографічні, реферативні, оглядові видання, енциклопедії, словники, довідники
Періодичні	Видання з продовженням, журнали, бюлетені, газети, відомості	Бібліографічні (картотеки), реферативні (збірники), експрес-інформація, офіційні бюлетені, інформаційні листки, каталоги.
Спеціальні	Нормативно-технічні документи, нормативно-виробничі довідки, рекламні видання, патентно-ліцензійні	Показники стандартів і технічних умов вітчизняних і зарубіжних винаходів
Рукописні	Наукові звіти, наукові доклади, інформаційні відомості про проведення наукових конференцій, семінарів.	Бюлетені реєстрації НДР, збірники рефератів НД, ОКР, реєстраційні та інформаційні картки

Табл.4. Структура наукових елементів

УДК – це міжнародна універсальна система яка дозволяє детально представити зміст документальних фондів, забезпечити оперативний пошук інформації і має

можливість свого розвитку і самовдосконалення. Вона складається із основної і допоміжної таблиць. Основна таблиця містить поняття і відповідні індекси, за допомогою яких систематизують знання людства.

2.5. Поняття наукового стилю: мова і термінологія. Аналіз наукових публікацій

Науковий стиль – це система мовних засобів, що використовується у сфері науки для точного, логічного й аргументованого викладення знань. Він служить основою академічної комунікації. Науковий стиль особливо важливий, адже забезпечує коректність формулювань, зрозумілість визначень і точність посилань на нормативні джерела. Мова наукового стилю відзначається логічною побудовою, нейтральним емоційним забарвленням і стандартизованною термінологією.

У наукових текстах важливу роль відіграють терміни. Вони відображають специфіку галузі знань і забезпечують точність змісту. Правильне використання термінів гарантує однозначність тлумачення наукових положень.

До особливостей мови наукового стилю належать:

- об’єктивність викладу та відсутність емоційної оцінки;
- логічна послідовність побудови тексту;
- використання аргументованих суджень та доказів;
- стандартизовані мовні конструкції (наприклад: «з огляду на...», «застосовується метод...», «передбачено нормою...»);
- наявність великої кількості термінів та визначень.

Важливе значення має структурованість наукового тексту:

- логічний поділ на розділи й підрозділи;
- чіткі формулювання визначень;
- використання посилань на джерела.

Це робить науковий виклад прозорим і дозволяє читачеві легко відтворити хід дослідження.

2.6. Академічна доброчесність: плагіат, самоплагіат, академічна відповідальність. Аналіз наукових публікацій за темою дослідження. Висновки.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів і правил, що забезпечують довіру до результатів освітньої та наукової діяльності. Вона ґрунтується на чесності, об’єктивності, повазі до інтелектуальної праці інших і є основою академічної культури у закладах вищої освіти. Дотримання академічної доброчесності гарантує справедливу оцінку здобутків студентів і дослідників, підтримує репутацію навчального закладу та підвищує рівень наукової спільноти.

Порушення принципів академічної доброчесності негативно впливає на якість освіти і науки. Найбільш поширеними порушеннями є плагіат, самоплагіат, фабрикація та фальсифікація результатів, порушення правил цитування та співавторства. Особливе значення ці питання мають для юридичних досліджень,

де точність і достовірність даних безпосередньо впливають на професійну репутацію та практику правозастосування.

Плагіат визначається як привласнення авторства чужих ідей, текстів, результатів досліджень без належного посилання на першоджерело. Він може проявлятися у копіюванні фрагментів тексту, перекладі з інших мов без зазначення джерела, використанні чужих ідей або наукових концепцій без належного цитування. Плагіат підриває довіру до автора роботи і може мати юридичні наслідки.

Самоплагіат – це повторне використання автором власних раніше опублікованих матеріалів у нових роботах без зазначення джерела. Хоча автор не порушує чужих прав, це спотворює уявлення про новизну дослідження і порушує етичні норми наукової комунікації.

Університети й наукові установи активно застосовують системи перевірки академічних текстів на плагіат (StrikePlagiarism, Unicheck тощо), що дозволяє автоматично виявляти запозичення та захищати права авторів.

Основні порушення академічної доброчесності та їх наслідки (Табл.5):

Порушення	Характеристика	Можливі наслідки
Плагіат	Використання чужих ідей, текстів, результатів досліджень без посилань на першоджерело	Анулювання роботи, дисциплінарні заходи, втрата репутації, юридична відповідальність
Самоплагіат	Повторне використання власних опублікованих матеріалів без зазначення джерела	Зниження довіри до новизни дослідження, відмова у публікації
Фабрикація	Вигадування даних, результатів досліджень або посилань	Дискваліфікація дослідження, дисциплінарна відповідальність
Фальсифікація	Викривлення або зміна даних та результатів для досягнення бажаного висновку	Позбавлення ступеня або наукового звання, втрата академічної доброчесності
Порушення правил цитування	Некоректне або неповне зазначення джерел, приховування авторства	Зауваження, зниження оцінки, відмова у публікації роботи

Табл.5. Основні порушення академічної доброчесності та їх наслідки:

Дотримання правил академічної доброчесності передбачає:

- чітке посилання на всі використані джерела;
- уникнення надмірного копіювання чужих текстів;
- добросовісне проведення дослідження та відображення реальних результатів;

- повагу до прав інтелектуальної власності інших авторів;
- використання етичних принципів під час співавторства і публікації робіт.

В Україні питання академічної доброчесності регламентується Законом України «Про освіту», а також внутрішніми положеннями закладів вищої освіти. Відповідно до закону, за порушення академічної доброчесності можуть бути застосовані дисциплінарні санкції, включно з відрахуванням здобувача або позбавленням наукових ступенів і звань.

Формування академічної доброчесності починається на етапі навчання і є важливим завданням викладачів. Дотримання академічної доброчесності створює довіру до результатів досліджень, підвищує якість освіти та формує професійну етику майбутніх фахівців.

Одним з завершальних етапів наукового дослідження є формування **висновків та пропозицій**. Висновки поруч зі вступом роботи є найважливішою частиною дослідження, адже відображає результативність та якість наукового опрацювання.

Висновки містять наступні аспекти:

- авторські результати аналітичного дослідження стосовно теоретико-методологічних основ наукового дослідження;
- підсумки стосовно аналізу предмету дослідження (це стосується висновків стосовно окремих підрозділів роботи);
- рекомендації стосовно вдосконалення предмету дослідження;
- сильні та слабкі сторони об’єкту дослідження через призму факторного аналізу.

Висновки повинні відображати відповідність поставлених завдань. У висновках допускається короткий переказ роботи, де подається аналіз змісту, використовуючи наступні фрази: «У першому розділі проаналізовано теоретико-методологічні основи розвитку….», «Другий розділ відображає факторний аналіз виникнення та функціонування сфери туризму..», «У третьому розділі досліджено сучасний стан розвитку...»

Якщо у вступі присутня гіпотеза, то в висновках необхідно обов’язково підтвердити чи спростувати її. Завершити висновки доцільно загальним підсумковим висловлюванням стосовно теми роботи та її мети. Таким чином висновки повинні відповідати змістовній структурі роботи та відображати її конкретні результати.

Контролюючі завдання:

1. **Сформулюйте визначення:**
   Знання
   Пізнання
   Наукове пізнання
   Суб’єкт пізнання
   Об’єкт пізнання
   Загальнонаукові методи
   Спеціальні методи
   Емпіричний рівень пізнання

Теоретичний рівень пізнання

2. **Розв'яжіть тест: Критерієм істини є:**
   а. мистецтво;
   б. практика;
   в. ідея;
   г. філософія.

3. **Розкрийте суть питання:**
   Вимоги до цитування.
   Етапи роботи над науковим текстом.
   Навички, які необхідні для написання наукового тексту.
   Вимоги до наукового тексту.
   Специфіка наукового тексту.

САМОСТІЙНА РОБОТА:

1. Підготуйте назву власного дослідження.
2. Підготуйте вступ наукової роботи.
3. Написати актуальність до наукової роботи, подати ключові слова.
4. Підготувати бібліографічний опис статей (15-20 джерел), які висвітлюють тематику власної роботи.
5. Підготуйте аналіз 5-6 наукових джерел відповідно до своєї проблеми дослідження.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативна

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: монографія / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.
2. Етичний кодекс ученого України [електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: https:// www.znu.edu.ua/etychnyj-kodexuchenogo-Ukrajiny.pdf (дата звернення: 11.08.2026)
3. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. URL: http://mon.gov.ua/
4. Положення про академічну доброчесність Харківської державної академії дизайну і мистецтв. URL: https://www.ksada.org/wp-content/uploads/2026/10/polozhennya-pro-akademichnu-dobrochesnist_.pdf (дата звернення: 11.08.2026)
5. Положення про наукового (творчого) керівника здобувача ступеня доктора філософії або доктора мистецтв. https://www.ksada.org/wp-content/uploads/2025/11/harkivska_derzhavna_akademiya_dyzajnu_i_mystecztv.pdf
6. Положення про порядок присудження наукового ступеня доктора філософії у Харківській державній академії дизайну і мистецтв. URL: https://www.ksada.org/wp-content/uploads/2026/10/polozhennya.pdf (дата звернення: 23.08.2026)

Основна

1. Основи наукових досліджень Курс лекцій. 2023. URL: https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/5b92ca46-f2ed-4f5a-b5d1-6a5270dcba54/content (дата звернення: 15.08.2026)
2. Коломієць, Д. Швець, О. Марущак, О. Козак, Т. (2022). Методологічні основи наукових досліджень у сфері дизайну: аналіз європейського досвіду. URL: https://dspace.vspu.edu.ua/items/e037698d-83e1-45f2-b05b-9ba5b9d2ff61 (дата звернення: 15.08.2026)
3. Лекція 3. Види та ознаки наукового дослідження. URL: https://studfile.net/preview/5083948/page:3/ (дата звернення: 15.08.2026)
4. Методологія наукових досліджень: підручник / О. Г. Данильян, О.П. Дзьобань. 2-ге вид., переробл. і доповн. Харків : Право, 2023. 488 с
5. Методологія наукових досліджень: навчально-методичний посібник / автори: Котловий С.А., Павлик Н.П., Сейко Н.А., Ситняківська С.М. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2023. 89 с.
6. Наукова новизна як методологічна характеристика дослідження: сутність та підходи до розуміння поняття. URL: https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/7996/1/bondar_200113.pdf (дата звернення: 21.08.2026)

7. Пасько О. Лекція 2. наукові дослідження, дизайн, методи дослідження та управління даними. 2023. URL: https://edocs.snau.edu.ua/wp-content/uploads/2023/04/edocs-2-doslidzhennja-dizajn-doslidzhennja.pdf (дата звернення: 10.08.2026)
8. Поняття принципів наукового дослідження. (2026) URL: https://studfile.net/preview/13376111/ (дата звернення: 19.08.2026)
9. Самсонов В.В., Сільвестров А.М., Тачиніна О.М. Методологія наукових досліджень та приклади її використання: Навч. посіб-ник. Київ: НУХТ, 2022. 385 с.
10. Сидоренко Вікторія. Методологія і методи наукових досліджень: навчально-методичний посібник. Вікторія Сидоренко. Біла Церква: БІНПО, 2024. 150 с.
11. Тарасенко, В.П. (2022) Основи наукових досліджень. [Електронний ресурс]: навч. посіб. для студ. спеціальності 123 «Комп'ютерна інженерія», освітньої програми «Системне програмування та спеціалізовані комп'ютерні системи». Київ :КПІ ім. Ігоря Сікорського.

Додаткова

1. Воронкова В., Нікітенко В. Проблема трансформації людини у концепції трансгуманізму: методологія цифрової антропології. Humanities studies: Collection of Scientific Papers. Zaporizhzhia: Publishinghouse "Helvetica", 2023. 16 (93). P. 9–17. http://humstudies.com.ua/article/view/288975 (дата звернення: 10.08.2026)
2. Махмудов І. Теорія і практика розвитку українського етнодизайну // Етнодизайн у контексті відродження української національної ідентичності та європейської інтеграції. Кн. 1 : зб. наук. праць / редкол.: гол. ред. М.В. Гриньова, упоряд. і відп. ред. Є. А. Антонович, М. В. Гриньова та ін. Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2024. С.38-41
3. Рижова І. Методологія дослідження дизайну як соціального феномену https://doi.org/10.32782/hst-2025-24-101-23

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Абстрагування – прийом мислення, що передбачає відображення в людській свідомості предметів і явищ об'єктивної дійсності, мисленого відокремлення від їхніх другорядних властивостей і відносин та виділення загальної ознаки, що характеризує клас предметів.
Аксіома – твердження, положення, що приймаються без доведення.
Актуальність теми – сучасність, злободенність, важливість будь-чого на даний момент і в даній ситуації для вирішення даної проблеми.
Аналіз – розчленування цілого на складові частини (сторони, ознаки, властивості, відносин) з метою їх детального вивчення.
Аналогія – міркування, в яких із подібності двох об´єктів з окремими ознаками робиться висновок про їх подібність і по інших ознаках.
Анотація – короткі відомості про книгу, статтю, монографію.
Аспект – точка зору, за якою розглядається об´єкт дослідження.
Бібліографічне посилання − це сукупність бібліографічних відомостей про цитований або згадуваний у тексті наукової чи навчальної роботи документ.
Верифікація – перевірка, емпіричне підтвердження теоретичних положень науки шляхом співставлення їх з об´єктом дослідження, даними відчуття та експерименту, це повторюваність результату дослідження.
Визначення (дефініція) – стисле наукове визначення змісту якогось поняття.
Гіпотеза – наукове передбачення, припущення, істинність якого не визначено, висунуте для пояснення будь-яких явищ, процесів, причин, які зумовлюють даний наслідок.
Гносеологія – вчення про сутність і закономірності пізнання.
Дедукція – форма достовірного умовиводу від загального положення до часткового, в якому висновок про окремі випадки множинної сукупності робиться на основі знання про загальні властивості всієї множини.
Експеримент – апробація досліджуваних явищ в контрольованих, штучно створених умовах.
Закон – філософська категорія, що відображає істотні, загальні, необхідні, стійкі, повторювані відношення залежності між предметами і явищами об´єктивної дійсності, що випливають з їхньої сутності.
Ідея – це продукт людського мислення, форма духовно- пізнавального відображення дійсності, спрямована на її перетворення. В ній відображається не лише об´єкт вивчення, але й усвідомлюється мета та її практичне втілення.
Індукція – метод дослідження та спосіб міркування, при яких загальний висновок будується на основі часткових посилань.
Істина – вірне, адекватне відображення предметів і явищ дійсності, відтворення їх так, як вони існують поза межами нашої свідомості. Істина об´єктивна за змістом, але суб´єктивна за формою, як результат діяльності людського мислення.
Каталог алфавітний – система карток з описом видання, розташованих в порядку алфавіту за прізвищем авторів та назвами публікації, незалежно від їхнього змісту.

Каталог предметний – містить дані про наявну літературу з певного предмета та інформацію про її згруповані за предметними рубриками, які теж розташовані в алфавітному порядку.
Категорія – форма логічного мислення, в якій розкриваються внутрішні, суттєві сторони і відносини досліджуваних предметів.
Класифікація – система співпідпорядкованих понять (класів, об´єктів) будь-якої галузі знання чи діяльності людини, як засіб для встановлення зв´язків між цими поняттями чи класами об´єктів.
Компіляція – наукова праця, яка розроблена на основі запозичених в інших авторів матеріалів без самостійного їх дослідження та обробки.
Критерій – ознака, на основі якої відбувається оцінка, визначення чого-небудь; засіб перевірки на істинність та хибність того чи іншого судження, умовиводу, гіпотези, теорії тощо.
Метод дослідження – засіб досягнення мети, пізнання явищ дійсності в їх взаємозв´язку і розвитку. Спосіб відтворення досліджуваного об´єкту або предмету.
Методологія дослідження – сукупність конкретних прийомів і способів для проведення будь-якого наукового дослідження.
Методика − це фіксована сукупність прийомів практичної діяльності, що призводить до заздалегідь визначеного результату.
Моделювання – вивчення об´єкту (оригіналу) шляхом створення і дослідження його копії (моделі), яка заміняє оригінал з певних сторін, які цікавлять пізнання і підлягають вивченню, непрямий, опосередкований метод наукового дослідження.
Монографія – наукове видання, що містить повне і вичерпне всебічне дослідження якоїсь однієї проблеми чи теми.
Наука – система знань об´єктивних законів природи, суспільства і мислення, які отримуються і перетворюються в безпосередню продуктивну силу суспільства в результаті спеціальної діяльності людей.
Наукова інформація – це одне із загальних понять науки, що означає певні відомості, сукупність якихось даних, знань тощо. Наукова тема – задача наукового характеру, яка потребує проведення наукового дослідження.
Наукове дослідження – цілеспрямоване вивчення явищ, процесів, аналіз впливу на них різних факторів, а також вивчення взаємодії між явищами з метою отримання переконливо доведених і корисних для науки і практики рішень.
Наукознавство – розділ науки, який вивчає закономірності її функціонування і розвитку, структуру і динаміку наукової діяльності, взаємодію науки з іншими сферами матеріального і духовного життя суспільства
Наукометрія – галузь наукознавства, яка займається статистичними дослідженнями структури і динаміки наукової інформації.
Наукова діяльність – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на отримання і виконання нових знань.
Наукова картина світу (НКС) – це сукупність загальних уявлень про структуру того чи іншого фрагмента об’єктивної реальності, що визначається даною наукою і лежить в основі теоретичної діяльності в даній науці.
Наукова концепція — це форма тлумачення основної ідеї теорії, система поглядів на певне явище, спосіб його розуміння й тлумачення.

Об´єкт дослідження – процес або явище, яке породжує проблемну ситуацію і обране для дослідження.

Опис − це фіксація певними засобами суттєвих ознак об'єкта дослідження або результатів спостереження, вимірювання, порівняння, експерименту.

Парадигма – поняття сучасної науки, яке означає особливий спосіб організації наукових знань щодо того чи іншого бачення світу та відповідні зразки або моделі дослідження.

Періодичне видання – це журнали, бюлетні та інші видання з різних галузей науки і техніки з викладом матеріалу в популярній доступній формі/

Пізнання – це обумовлений перш за все суспільно-історичною практикою процес здобуття і розвитку знання, його постійне поглиблення, розширення, вдосконалення та відтворення.

Поняття – відображення найбільш суттєвих і властивих предмету чи явищу признаків.

Праксеологія – термін, яким іноді позначають галузь наукових досліджень, що вивчає загальні умови й методи правильної, ефективної та раціональної людської діяльності.

Практика – це цілісна органічна система сукупної матеріальної діяльності людства у всьому його історичному розвитку, яка завжди здійснюється у певному соціокультурному контексті.

Предмет дослідження – все те, що знаходиться в межах об´єкту дослідження у визначеному аспекті пізнання. Це досліджувані з певною метою властивості, ставлення до об´єкту. Конкретне матеріальне явище, що сприймається органами чуття.

Принципи – головні вихідні положення будь-якої теорії, вчення, науки; внутрішні переконання людини, її усталений погляд на те чи інше питання.

Проблема – велика множинність наукових питань майбутніх досліджень; складне теоретичне або практичне питання, що потребує дослідження.

Прогнозування – спеціальне наукове дослідження конкурентних перспектив розвитку будь-якого явища; процес наукового передбачення майбутнього стану предмета чи явища на основі аналізу його минулого й сучасного, систематична, науково-обґрунтована інформація про якісні і кількісні характеристики розвитку цього предмета чи явища в перспективі.

Резюме – короткий висновок, що містить основні положення доповіді, промови, наукові праці, дискусії.

Реферат – письмова форма доповіді на певну тему, зміст лише повідомляє про щось, а не переконує в чомусь; інформативне видання, яке визначає короткий виклад змісту наукового дослідження.

Синтез – поєднання раніше виділених частин предмету дослідження в єдине ціле.

Спостереження – це метод цілеспрямованого дослідження об´єктивної дійсності, в тому вигляді, в якому вона існує в природі та суспільстві і доступна безпосередньо для сприйняття людиною без втручання в неї.

Стандарти – це нормативні документи, в яких встановлені єдині вимоги до основних властивостей будь-якої продукції або виду робіт.

Судження – це форма думки про певний предмет чи явище.

Теза – стислий виклад основних положень, наукової праці, статті, доповіді, який передбачає попереднє ознайомлення учасників семінарів, конференцій, симпозіумів з результатами наукового дослідження.

Тема – наукове завдання, яке охоплює визначну галузь наукового дослідження.

Теорія – вчення, система ідей або принципів, висока форма узагальнення і систематизації знань, спрямованих на визначення того чи іншого явища. Це форма синтетичного знання, в межах якого окремі поняття, гіпотези і закони втрачають колишню автономність і перетворюються на елементи цілісної системи наукових знань.

Текст – це знаково-мовна реалізація деякої системи інформації.

Теорія пізнання (гносеологія) – вчення про природу пізнання та його можливості, основні закономірності, форми та методи пізнання людиною навколишньої дійсності.

Технологія наукового дослідження − це спосіб досягнення його мети за умов фіксованого поділу функцій між технічними засобами і природними інформаційними органами людини, що відповідають можливостям перших та останніх, а також встановленій логіці дослідження.

Узагальнення – логічна дія, в процесі якої здійснюється перехід від одиничного до загального. Узагальнення відбувається шляхом абстрагування при утворенні понять, суджень, теорії.

Умовивід – це така форма мислення, в результаті якої з одного або кількох суджень, що відображають зв´язки і відношення предметів об´єктивної дійсності виводиться нове судження, міркування, нова думка, що містить вже нове знання про досліджувані предмети, явища, процеси.

Факт науковий – реальність, дійсність, складовий елемент основи наукового знання, віддзеркалення об´єктивних властивостей речей і процесів.

Фальсифікація – це процес, який виявляє хибність гіпотези, теорії або іншого наукового твердження в результаті їх емпіричної перевірки.

Цитата – дослівний уривок з твору, чийсь вислів, що наводиться (письмово чи усно) як підтвердження або заперечення певної думки чи ілюстрації до фактичного матеріалу.